

Національна художня спадщина

в естетичному вихованні читачів

(Методичні рекомендації)

Популяризація національної художньої спадщини має важливе значення особливо сьогодні, коли перед суспільством гостро стоїть проблема підвищення рівня культури населення України, естетичного виховання дітей та юнацтва.

Дані методичні рекомендації мають на меті допомогти бібліотечним працівникам розширити і поглибити роботу по популяризації творів української художньої літератури, мистецтва, пов'язувати її із завданнями духовного оновлення, формувати причетність кожного до історії і культури свого народу, повагу до рідної мови.

Сьогодні діяльність бібліотек ускладнюється із-за відсутності нових надходжень з питань літератури та мистецтва. Тим гостріше стоїть зараз питання глибокого знання і використання наявної літератури - але ж книжкові фонди навіть невеликої бібліотеки містять в собі художню літературу, окремі видання минулих років з питань образотворчого мистецтва, музики, театру, кіно: серії "Бібліотека історичної прози", "Романи й повісті", "Бібліотека української класики", "Майстри сцени та екрану", журнали "Народна творчість та етнографія", "Музика", "Українська культура" та ін.

Враховуючи особливості Донецького регіону, з метою вивчення попиту читачів на українську книгу доречно провести анкетування "Читацькі інтереси та потреби на українську художню книгу".

Питання анкети:

1. На якій мові Ви спілкуєтесь в сім'ї, на роботі, за місцем навчання? (укр., рос.)
2. Із загальної кількості прочитаних Вами книг основне місце займають: російські автори, зарубіжні, українські.
3. Яким жанрам української художньої літератури Ви надаєте перевагу: прозі, поезії, драматургії?
4. Хто Ваш улюблений письменник? Назвіть його твори, які найбільше Вам сподобались.
5. Назвіть, будь-ласка, необхідну Вам тему або книгу, запит на яку не був задоволений бібліотекою.
6. Назвіть кращі, на Вашу думку, твори українських письменників останніх років.
7. Які масові заходи по популяризації української художньої літератури Ви відвідали?

Підсумки анкетування допоможуть бібліотекареві накреслити коло питань, над якими треба працювати. Привернути увагу читачів до творів українських письменників, видань з мистецтвознавства допомагають книжкові виставки. Тематика їх може бути різноманітною: "Корифеї української лірики", "Українські драматурги-класики", "Давня українська література в духовному світі сучасної людини" та ін.

Доречною буде у бібліотеці книжкова виставка "Відроджуємо культуру - відроджуємо націю". Перший розділ - "Антологія пам'яті" містить твори репресованих письменників, літературу про їх життя та творчість; другий розділ - "Життя і слово" презентує твори сучасних письменників, літературознавчі видання; третій - "Мистецька палітра" представляє видання з образотворчого мистецтва, музики, театру, кіно. Разом з друкованими виданнями тут експонуються репродукції, платівки, ноти.

Знайомство з бібліотечною практикою свідчить про послаблення роботи по популяризації української класики. Використання таких форм, як вікторини, конкурси, літературні подорожі поживають цю роботу, дозволить дорослим поновити свої знання, а дітям та підліткам одержати та закріпити їх. Ефективними будуть також вікторини, літературно-музичні аукціони, тематика яких - зв'язок між літературою і жанрами мистецтва.

Питання вікторин можуть бути такими:

1. Кого з українських письменниць Т.Г.Шевченко називав своєю "донею"?

(М.Вовчок)

2. Хто з відомих українських письменників починав писати німецькою мовою?

(Ю.Федькович)

3. Хто з українських письменників очолював першу українську професійну театральну трупу?

(М.Старицький)

4. Які українські письменники писали твори українською і російською мовами?

(Є.Гребінка, І.Франко, М.Вовчок, М.Старицький, І.Нечуй-Левицький).

5. У якому творі події закінчуються щасливо тому, що прізвища героїв звучать неоднаково, але означають одне й те саме?

(Г.Квітка-Основ'яненко "Шельменко-денщик", Шпак і Скворцов)

6. Які оперні твори написані за мотивами творів Т.Г.Шевченка?

(К.Данькевич "Назар Стодоля", М.Вериківський "Наймичка", М.Аркас "Катерина")

7. В яких операх російських композиторів використані сюжети про життя України?

(П.Чайковський "Черевички", "Мазепа", М.Римський-Корсаков "Майська ніч", М.Мусоргський "Сорочинський ярмарок").

8. Які вірші І.Франка були покладені на музику?

("Вічний революціонер", "Безмежне поле", "Ой ти, дівчино, з горіха зерня", "В дорогу!", "Земле моя...", "Гримить!", "Червона калино, чого в лузі гнешся?")

9. Які твори Т.Шевченка стали народними піснями?

("Зоре моя вечірняя"... , "Од села до села", "Думи мої, думи", "Реве та стогне Дніпр широкий", "Така її доля", "Як би мені черевички", "Заповіт").

10. Які балети створено за мотивами творів Л.Українки? Хто композитор?

(В.Губаренко "Кам'яний господар", М.Скорульський "Лісова пісня").

Організацію роботи по популяризації української класичної літератури пропонуємо поєднати з діяльністю бібліотек в період святкування ювілеїв видатних письменників.

Так, 25 листопада 1998 року виповнюється 160 років від дня народження класика української літератури Івана Семеновича Нечуя-Левицького. Відзначити ювілей бібліотеки можуть літературним вечором "Розкрита книга життя", мета якого - на матеріалах життя та діяльності показати соціальне спрямування його творчості, вплив письменника на літературний процес в Україні.

Літературний вечір має складатись із вступної бесіди та художньої частини, супроводжувати його може книжкова виставка "Класик української прози - Нечуй-Левицький", де будуть представлені твори письменника, література про його життя та творчість, історичні матеріали про економічний і соціальний розвиток України періоду життя письменника.

У вступній бесіді бажано зупинитись на основних етапах його життєвого і творчого шляху, зробити наголос на тому, що мистецькі і громадські принципи І.С.Нечуя-Левицького в основі своїй лишилися незмінними

протягом усього його творчого життя, підпорядкованого служінню правді й людяності, уболіванню за долю народу.

Емоційне насичення бесіди надасть літературна частина вечора, де будуть виконані уривки з творів письменника. Тут в нагоді стануть слідуєчі твори: "Кайдашева сім'я", "Баба Параска та баба Палажка", "Афонський пройдисвіт", "Микола Джеря" та ін.

Зараз розкриваються невідомі факти і події як в історії нашої країни, так і в літературному процесі, змінюються погляди на розвиток літератури в 20-30-40-і роки.

Бібліотекарям слід подбати про те, щоб порекомендувати читачам найцікавіше з призабутої спадщини. Враховуючи підготовленість читацької аудиторії, радимо організувати книжкові виставки, бібліографічні огляди книг та матеріалів періодики, літературні бесіди, вечори-портрети митців, обговорення творів, конкурси, вікторини. Розпочинати цю роботу варто заздалегідь, обов'язково запрошуючи до підготовки та проведення заходів фахівців.

Тематика заходів може бути присвячена як конкретному письменникові, так і тогочасній літературі в цілому. Читачів можуть зацікавити комплексні теми: "Сторінки призабутої спадщини", "Імена, повернуті народу", "Білі плями" в українській літературі, "Із безсмертя в майбутнє" тощо.

Твори багатьох митців того часу і сьогодні звучать актуально. Наприклад, поезії і п'єси Євгена Плужника. Радимо організувати в бібліотеках обговорення його п'єси "Змова у Києві" (Дніпро.-1989.- № 8.-С.26-72). Тема трагікомедії - розкол родини, робітничого колективу на різні антигоністичні сили суспільства. Ведучі повинні спрямувати читачів до обміну думками з приводу сучасних проблем, підмічених С.Плужником понад піввіку тому:

1. П'єса написана українською мовою, але автор ввів вкраплення російського тексту. Як Ви гадаєте, чому С.Плужник вдався до цього прийому?

2. У творі багато героїв, але про одного лише автор говорить: "Це - я". Назвіть цього героя і дайте йому характеристику. Чи співпадає цей образ зі світоглядною позицією автора?

(Інженер Лукаш Петро Олександрович).

3. Якою побачив - чи передбачив - С.Плужник громадянську війну в душах і серцях героїв? Чим закінчилась вона в художньому творі і в реальному житті?

4. Які проблеми, гостро поставлені автором, залишились нерозв'язаними по цей день? Чи бачите їх вирішення?

5. П'єса сьогодні набуває сильнішого соціального звучання, аніж в час її написання. З чим це пов'язано?

6. С.Плужник розсипав у творі перлини - власні крилаті вислови. Якщо Ви були уважними при читанні твору, назвіть їх та скажіть, як Ви розумієте ці поетичні висловлювання:

"Героїв чергових ідейна приживалка",

"Минуло всім, але не всім минулось",

"Чуття на гріш - розмов на коновик",

"Як два по два - чотири: лівіють погляди - псуються і манери",

"Та це ж розмова лиш - але ж розмова довга: Почнеш у Києві, кінчиш на Соловках".

Велику роль у формуванні світогляду сучасної людини відіграє мистецтво. До прекрасного людина прилучається з раннього дитинства, пізнаючи красу звуків, фарб, мелодію слова. Тому естетичне виховання юного покоління набуває особливого значення в діяльності бібліотек.

Систематизувати роботу бібліотек в цьому напрямі допоможе організація гуртків естетичного виховання, де діти прилучаються до образотворчого мистецтва, музики.

Так, популяризація образотворчого мистецтва передбачає такі заходи:

- художні години "Сонячні барви рідної землі" (за творчістю художників О.Кульчицького, Т.Яблонської, О.Шовкуненка);
- відеохвилинку "Розповідь про одну картину" (Т.Глушенко "Зима");
- гру-загадку "Чи знаєш ти творчість художників-ілюстраторів?" (В.Сутєєв, В.Конашевич, В.Голозубов, М.Приймаченко);
- відеовікторину "З історії вітчизняного живопису";
- творчу годину "Слухаємо, фантазуємо, малюємо";
- художні години "Творення дивосвіту" (творчість К.Білокур, П.Хоми).
- Популяризація літератури з музики включатиме:
- музичні хвилинки "Музика розповідає казку", "Струн золотих наспів";
- бесіду-концерт "В сім'ї музичних інструментів";
- гру-вікторину "Чи знаєш ти опери-казки М.Лисенка?"
- музичний ранок "Поезія рідної землі" (за творами українських поетів, композиторів, в яких оспівана рідна природа);
- свято "Мого народу пісня чарівна".

Прилучення читачів до скарбів українського мистецтва неможливе без знайомства з народними звичаями, традиціями, фольклором. Поєднати популяризацію літератури з народознавства і мистецтвознавства допоможе цикл заходів для юнацтва "Сонячна поема у 12-ти місяцях"

Січень

- "Січень - місяць яскравих зірок, білих стежок": книжкова виставка.
- Бесіда про повір'я, звичаї на Україні.
- "Богоматір з немовлям": виставка однієї репродукції (картина В.Васнецова).

Лютий

- "Місяць лютий, гострокутий": книжкова виставка.
- "Святкування Стрітіння і Масляної": година цікавого повідомлення.
- "А горою Дух-Бог голубом злітає" (релігійні сюжети в живопису та музиці): літературно-музична композиція.

Березень

- "Прогули вітри, проскрипів мороз, вже пройшла зима": книжкова виставка.
- "Він та вона в присутності кохання": літературно-музичний вечір про кохання видатних людей.

Квітень

- "Світить місяць угорі, який же день в календарі?": книжкова виставка.
- Бібліографічний огляд літератури про співомовки, байки, прислів'я.

Травень

- "Травень - місяць квітів і кохання": книжкова виставка.
- "Легенда про квіти" : літературна подорож.

Червень

- "Червень - медовий місяць природи": книжкова виставка.
- "На русалчин великдень": урок етнографії.

Липень

- "Липень - місяць літній": книжкова виставка.
- "І золото, і зелень літа": відеоподорож по творчості українських художників-пейзажистів.

Серпень

- "Серпень - господар жнив, збирач та густоїд": книжкова виставка.
- Аукціон мудростей "Хліб усьому голова".

Вересень

- "Вересень - рум'янець осені, оксамитовий золотоцвіт": книжкова виставка.
- "Фарби осені": поетичний час.

Жовтень

- "Жовтень - підзимник, грязник, весільник": книжкова виставка.
- "Вінок на покуті": культурологічна бесіда про весільні обряди в Україні.

Листопад

- "Сутінки року": книжкова виставка.
- "Осінні мелодії": літературно-музична композиція.

Грудень

- "Північник грудень землю грудить, а хатинки студить": книжкова виставка.
- "Зимовий калейдоскоп": поетичний час.

Познайомитись з методикою і формами роботи по популяризації жанрів мистецтва більш детально бібліотекарі можуть у виданнях обласних методичних центрів "Корифеї українського театру", "Українські композитори-класики", "Сторінки історії українського живопису", "Нариси з історії українського кіно", "Оберіг нашого роду", "Сопілки голос світанковий", "Рідний край, де ми живем, Україною зовем".